

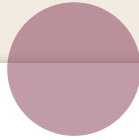
NEWCOMERS

som betydelsefull mellanlandning
för hbtqi-immigranter på vägen in
i det svenska samhället

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

Stödgruppen Newcomers är betydelsefull för nyanlända hbtqi-personers första tid i Sverige och deras början på vägen in i det svenska samhället.

Stödgruppen drivs av RFSL och det finns Newcomersgrupper i hela landet från norr till söder. Många av deltagarna bär på starka berättelser om kränkningar, misshandel och utstötthet i hemlandet på grund av sin sexuella orientering. I Sverige fortsätter den utsatta situationen, dels genom att bo med landsmän vid flyktinförläggningar och därmed fortsätta dölja sin sexualitet, dels genom oro för asylprocessen och att behöva "bevisa" sin sexuella orientering för Migrationsverket. Samtidigt visar deltagarna en stor inneboende styrka, drivkraft och vilja att skapa en bättre tillvaro. Men stöd är viktigt och Newcomers bidrar med bland annat gruppverksamhet, kuratorstöd och även juridisk hjälp för de som söker sig till gruppen. Att få delta i gruppverksamheten upplevs som en betydelsefull och värdefull "mellanlandning" på vägen in i det svenska samhället för deltagarna. Som en stödgrupp driven av civilsamhället kan därför Newcomers fungera som kompletterande och stödjande resurs för nyanlända i relation till exempelvis myndigheter.

Betyder ankomsten till Sverige verkligen att komma från helvete till himmel?

När deltagarna i studien beskrev sin väg till Sverige, den första tiden här och synen på hur det ska bli i framtiden kan det sammanfattas i tre mönster, kopplade till tiden; att vara nära döden då, att få en nystart nu och att sikta någonstans ovanför regnbågen sen.

Deltagarna delade livsutmaningar och upplevelser av att leva på gränsen till döden innan flykten. Många hade en känsla av att sitta i ett kulturellt fångelse i hemlandet och att tvingas lyda rådande konservativa normer i samhället och ofta även i familjen. De berättade om hur lagar, religion och kultur fördömde sexualitet som avviker från heterosexuell normalitet och utgjorde en farlig situation för dem. Deltagarnas sexuella orientering var skäl nog att bli utestängda från samhället och ibland även familjen, samtliga hade blivit hotade och några till och med skadade på grund av sitt sexuella begär. Många kände sig tvingade till att hålla sin sexuella orientering hemlig, för att inte utsätta familjen för fara.

Även om många fortfarande led av psykiska problem, såsom ångest och depression på grund av sina erfarenheter, lade övergången mellan det gamla och det nya hemlandet (Sverige) grunden för en känsla av en ny början. Att komma till Sverige upplevdes som en betydelsefull livshändelse och en avgörande vändpunkt för att kunna börja ett nytt liv. Det handlade om att träffa människor som bryr sig och stöttar dem, särskilt inom Newcomers, och skapade en ökad känsla av säkerhet och tillit. Många fick upp ögonen för att det faktiskt finns andra med liknande erfarenheter, och att livet kan förändras till det bättre när andra ställer upp för en, oavsett ens sexuella orientering.

Deltagarna berättade om utmaningarna att lämna det förflutna bakom sig för att ta vara på chansen att leva ett bra liv, trots omständigheterna som fick dem att fly till Sverige. Deltagarna delade med sig av en rad upplevelser i det nya hemlandet, några hoppfulla och andra med besvikelse över att fortfarande behöva vara rädda för att visa sitt ”rätta jag” och behovet att vara försiktig. Blandningen av hopp och försiktighet bestämde även hur de såg på sina framtida utvecklingsmöjligheter i Sverige. Många saknar dessutom sin familj och de som är i asylprocess berättar att de känner att de är i ingenmansland, varken del av samhället eller med möjligheten att återvända hem, eftersom de fruktar att bli dödade. I gruppen av intervjuade fanns också deltagare som fått sitt asylstatus beviljad, och någon av dessa har blivit aktivist gentemot myndigheter och organisationer för att stötta andra i samma situation. Oftast verkar före detta hbqti-flyktingar dock efter erhållen asyl inte längre besöka de olika lokala Newcomers grupperna, vilket förmedlar intrycket av att Newcomers uppfyller funktionen som ”mellanlandning” in i svenska samhället.

De som fått uppehållstillstånd upplever en ökad frihet, men också grader av ofrihet i att tillhöra ”dubbla minoriteter”, gällande sexuell orientering och etnicitet. Att kunna må bra upplevs som starkt sammankopplat med känslan av tillhörighet, trygghet och möjlighet att bli sedd och få uttrycka sitt ”rätta jag”. Hälsan ses därför av deltagarna som något som är mycket mer beroende av relationer och existentiella frågor än av kroppsliga kännetecken. I slutänden framstår målet vara att komma till en ”villkorad frihet”, som är färgad av de

normer och värderingar som dominerar i samhället och sätter ram för individuell frihet och en god framtid hos deltagarna.

Här blir stödet från civilsamhället och i detta fall Newcomers väldigt viktigt, något som lyfts av både deltagare och arrangörer. Det är sårbara deltagare och därför centralt att organisationen skapar förtroende för sin verksamhet och ledare hos deltagarna. Newcomersgrupper ses som en ”mellanlandning” på vägen in i det svenska samhället, som upplevs värdefull och betydelsefull för deltagarna. Utöver det relationella i att möta andra i samma situation är det betydelsefullt att Newcomers kan vara till stöd och hjälp för att förstå det svenska samhället med sina lagar samt att kunna få kuratorstöd för människor i denna utsatta position. Det finns ett stort engagemang hos ledarna, vilket leder till en balansgång mellan att skydda och överbeskydda. En fråga som ställs är hur Newcomers kan arbeta mer systematiskt för att rekrytera före detta deltagare som ledare i verksamheten.

Så här kan myndigheter, kommuner och landsting använda resultaten av forskningen

Ur ett myndighetsperspektiv är det viktigt att få ökad kunskap om de speciella omständigheter som omger hbtqi-flyktingar. Det handlar exempelvis om asylprocessen, där både deltagare och organisatörer i studien vittnar om kränkande behandling vid kontakt med Migrationsverket, framför allt i form av de frågor som ställs om personens sexuella orientering. Även om det i vissa fall upplevs rasistiskt beror det säkerligen inte på medvetna övertramp. Det visar dock att utbildning behövs i dessa frågor för personal vid offentliga förvaltningar. På ett mer övergripande plan kan det i samband med det vara viktigt att framhäva två aspekter gentemot representanter av ett ’Myndighetssverige’:

1. Gruppen hbtqi-flyktingar är en enormt mångfacetterad grupp med en mängd olika erfarenheter. Gruppens medlemmar kan vara väldigt annorlunda jämfört med stereotypa förväntningar om hur ’hbtqi-personer’ är, inte minst när ett etnocentriskt perspektiv tillkommer och lägger en västerländsk schablon över dessa normativa förväntningar, vilket gör det svårt att se bortom idéer om ’out & proud’ eller ’frigörelse i väst’.
2. Hbtqi-flyktingar har både gynnsamma och mindre gynnsamma erfarenheter från själva flykten, som kan ge hälsofrämjande och/eller hälsovådliga konsekvenser. Utmaningen blir därmed att inte förminska dessa ofta starka personligheter samtidigt som stödbehoven tillgodoses på ett värdigt sätt.

En annan mer pragmatisk fråga att lyfta är hbtqi-flyktingars boendesituation när de kommer till Sverige. Många berättar om en situation vid asylboenden där man döljer sin sexuella orientering, på grund av rädsla att bli utsatt för våld och trakasserier av framför allt landsmän, men även andra på förläggningen. Här behöver myndigheter se över hur skyddet kan stärkas vid boenden för denna grupp av flyktingar.

Så här kan ideella organisationer använda resultaten av forskningen

RFSL som organisation i civilsamhället agerar under andra omständigheter jämfört med staten, kommuner och landsting. RFSL får medel från staten för att hjälpa till med flyktingmottagandet och hjälper hbtqi-flyktingar att säkerställa sina rättigheter i förhållande till staten, samt få uppehållstillstånd i Sverige. Därför har RFSL, som en del av civilsamhället, mer handlingsfrihet än staten och andra offentliga myndigheter. Detta gör att RFSL kan ge ett annat, mer pragmatiskt och nära stöd vad gäller säkerhet, tillhörighet, bekräftelse och även stöd i praktiska frågor. Därigenom finns potential även för andra organisationer i civilsamhället att kunna erbjuda en fristad och andrum under en övergångsperiod, där det offentliga fortfarande inte har gått in och gett det stöd som behövs, men också som ett tillägg efter att det offentliga engagemanget påbörjats. Här bör dock realistiska förväntningar råda vad gäller hbtqi eller andra flyktingar som medlemsresurser för att stärka olika organisationer i längden med tanke på den nämnda funktionen som ”mellanlandning”. Det finns idag lokal, regional och nationell samverkan mellan civilsamhället och den offentliga sektorn, men det finns möjligheter att utveckla detta samarbete med särskilt fokus på hbtqi-frågor.

Hur påverkar en integrationsinsats i civilsamhället deltagares känsla av tillhörighet i samhället över en längre tidsperiod?

Framtida forskning skulle kunna fokusera på relationen mellan integrationsinsatser i civilsamhället och hur det faktiskt över tid påverkar deltagares integration och känsla av tillhörighet i ett nytt samhälle. Det skulle därför vara värdefullt att studera deltagare i exempelvis Newcomers under en längre tidsperiod, från perioden i asylprocess, deltagande i civilsamhällets insatser till vad som sker efter att man erhållit permanent uppehållstillstånd och kanske gått vidare från RFSL. En intressant vinkel i detta skulle kunna vara att göra jämförande studier där olika civilsamhälleliga aktörer med integrationsverksamhet undersöks gällande hur deras (f.d.) deltagare kommer i samhället, gärna med bakgrund i statusen som själva organisationen innehar i samhället.

Vilken roll spelar en integrationsinsats i civilsamhället för hbtqi-personers hälsa och tillhörighet i ett nytt samhälle

Syftet med vårt projekt var att belysa och förstå hälsans betydelse i en integrationsinsats för nyanlända hbtqi-personer inom RFSL, både ur ett deltagar- och organisationsperspektiv. Resultaten har redovisats i två vetenskapliga artiklar; Kostenius, Hertting, Pelters och Lindgren (2021) samt Pelters, Hertting, Kostenius och Lindgren (2022).

Bakgrund/metodik

Det civila samhället lyfts ofta fram som en viktig aktör när det gäller vägen in i samhället för nyanlända medborgare och forskning bekräftar att civilsamhällets organisationer kan utgöra viktiga instanser för att få tillgång till sociala sammanhang (se exempelvis Fredriksson, Geidne & Eriksson, 2018). Forskningen betonar att sociala behov är särskilt viktiga hos hbtqi-personer, där etnicitet bara är en av de maktordningar som spelar en roll för hälsan. För hbtqi-personer kommer åtminstone dimensionerna sexualitet och ofta även kön/könsidentitet till (se exempelvis Logie et al., 2016).

Vi ansåg det därför angeläget att studera just Newcomers som en integrationsinsats inom det civila samhället, då detta riktar sig till hbtqi-flyktingar som är en utsatt grupp, där många maktasymmetrier kan påverka personers chans till en god hälsa och integration. Genom att studera Newcomers fick vi också ny kunskap om hur samhället möter några av de allra mest utsatta nyanlända och vilken roll civilsamhället kan spela i detta.

Hur studien utformades och hur vi gick tillväga kommer att beskrivas här nedan. Intervjuer genomfördes med både arrangörer och deltagare, i den första artikeln fokuserades deltagarnas upplevelser och tankar om framtiden, i den andra artikeln fokuserades hur arrangörer och deltagare konstruerar hälsa i gruppen, samt vilka förutsättningar och villkor Newcomers som en del av civilsamhället har för att främja deltagares integration och hälsa i denna insats.

Empirin i sin helhet kommer från semistrukturerade intervjuer med deltagare och arrangörer. Innan intervjuerna genomfördes besökte vi som forskare lokala Newcomersgrupper och var på plats ett flertal gånger. Det var främst två skäl till detta; för det första att förstå gruppmötena på plats och för det andra att skapa förtroende och relationer mellan oss som forskare och deltagare. Vi besökte tre lokala grupper, en i västra Sverige (i en stor stad), en i östra Sverige (i ett mindre samhälle) samt en i norra Sverige (i en mindre stad). Dessutom pratade vi med de ansvariga för Newcomers centralt på förbunds nivå. Under våra besök tillfrågades deltagare att vara med i studien. Totalt deltog åtta arrangörer och elva deltagare (åtta män, två kvinnor och en transperson). Arrangörerna hade alla svensk bakgrund, med några års erfarenheter av att jobba med Newcomersgrupperna. Deltagarna kom ursprungligen från Kurdistan, Ukraina, Irak, Guinea, Pakistan, Uganda, Nigeria, Ryssland, Syrien, Makedonien och Nicaragua. De tog sin tillflykt i Sverige på grund av problem

med säkerheten i sitt hemland, kopplade till att de var hbtqi-personer. De flesta deltagarna var fortfarande i asylprocessen medan vissa hade fått asyl.

Intervjuerna med deltagarna innehöll en presentation av dem själva, hur de upplevde att de mådde, innebörden av att delta i Newcomers och deras framtidsplaner, medan arrangörerna frågades om grundläggande idéer och utveckling av Newcomers, hur det bidrar till hälsa och integration och samt hur de ser på deltagarnas framtid. Intervjuerna genomfördes i de aktuella RFSL lokalerna (förutom tre telefonintervjuer med Newcomers arrangörer och en med en deltagare), ett val som gjordes för att skapa en känsla av trygghet i en bekant miljö, särskilt med tanke på deltagarna. I de telefonintervjuer som genomfördes hade forskarna och de intervjuade träffats personligen innan de faktiska telefonintervjuerna. Newcomers ledare hjälpte till att skapa en trygg stämning och miljö, samt med att ordna trygga utrymmen för intervjuerna med deltagare. Trots detta och att konfidentialitet garanterades av oss forskare så fanns det gruppdeltagare som gärna berättade om sina erfarenheter, men inte ville vara med i själva studien på grund av rädsla för sin säkerhet. Tre av intervjuerna med deltagarna genomfördes på svenska, sex på engelska och två med en tolk i telefon. Intervjuerna med arrangörer genomfördes på svenska. Information om studien gavs till deltagare och arrangörer, muntligt och skriftligt (på svenska och engelska) och skriftligt informerat samtycke erhöles. Studien hade på förhand etikprövats och godkänts av den regionala etikkommittén i Lund (dnr 2018/734).

Referenser

Fredriksson, I., Geidne, S., & Eriksson, C. (2018). Leisure-time youth centres as health-promoting settings: Experiences from multicultural neighborhoods in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2018; 46: 72–79

Kostenius, C., Hertting, K., Pelters, P. & Lindgren, E-C. (2021). From Hell to Heaven? Lived experiences of LGBTQ migrants in relation to health and their reflections on the future. *Culture, Health & Sexuality*.

[DOI: 10.1080/13691058.2021.1983020](https://doi.org/10.1080/13691058.2021.1983020)

Logie, C. H., Lacombe-Duncan, A., Lee-Foon, N., Ryan, S. & Ramsay, H. (2016) “It’s for us – newcomers, LGBTQ persons, and HIV-positive persons. You feel free to be”: a qualitative study exploring social support group participation among African and Caribbean lesbian, gay, bisexual and transgender newcomers and refugees in Toronto, Canada. *BMC International Health and Human Rights*, 16:18

Pelters, P., Hertting, K., Kostenius, C., & Lindgren, E-C. (2022). “This Group is Like a Home to Me.” Understandings of Health of LGBTQ Refugees in a Swedish Health-Related Integration Intervention. A Qualitative Study. *BMC Public Health*, 22:1246. [DOI: 10.1186/s12889-022-13641-8](https://doi.org/10.1186/s12889-022-13641-8)

Fakta

- Newcomers: Hälsans betydelser i en integrationsinsats i civilsamhället för nyanländahbtqi-personer (Projektets titel)
- Krister Hertting, Pelle Pelters, Catrine Kostenius och Eva-Carin Lindgren (Forskare)
- Högskolan i Halmstad, Stockholms universitet och Luleå tekniska universitet (Lärosäte)
- Intervjuer med deltagare och organisatörer av gruppen Newcomers (Metodik)

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

